

Kőszegi Imre

2013. október

Kőszegi Imre jazzdobos, zenepedagógus 1944. december 6-án, Budapesten született. Mindmáig a hazai jazzélet egyik legaktívabb tagja, játékára leginkább a bebop és free jazz volt nagy hatással. Ötéves korában kezdte meg zongora tanulmányait, dobolni pedig autodidakta módon kezdett. A jazz tanszak létrejöttékor felvették Schwarcz Oszkár növendékeként, később pedig az Országos Szórakoztatózenei Központ stúdiójában folytatta tanulmányait, Bányai Lajos irányítása alatt. 1966 és 1970 között Nyugat-Európában építette karrierjét, Magyarországra visszatérve pedig Gonda János, Pege Aladár és Szabados György formációiban dobolt, illetve csatlakozott az akkoriban alakult Rákfogó együtteshez, amelyben Babos Gyulával, Ráduly Mihállyal, Szakcsi Lakatos Bélával és Orszáczky Miklóssal zenélt együtt. Első saját nevén futó együttese a Kőszegi Rhythm and Brass, amely csak ütősökből és fafúvós hangszerekből állt. 1980-ban nemzetközi együttest alapított, amelyben Jack Gregg amerikai bőgőssel, Zbigniew Namysłowski lengyel szaxofonossal és Gárdonyi László magyar zongoristával játszott együtt. 1980-ban alapították Vukán Györggyel és Berkes Balázssal Super Trio nevű formációjukat.

1992-ben kezdett el a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen tanítani. 2002–2008 közt a Magyar jazz Szövetség elnöke volt. 1995-ben Babos Gyula, Tomsits Rudolf és Pege Aladár társaságában létrehozták a Take 4 együttest, amellyel három lemezt készítettek. Kőszegi Imre pályafutása során szinte minden neves hazai jazzmuzsikussal fellépett, illetve többek között olyan neves külföldi előadókkal játszott együtt, mint Frank Zappa, Larry Coryell, Trilok Gurtu, Teddy Wilson, Steve Grossman, Biréli Lagrene, Albert Mangelsdorff, Fritz Power, Harry Sokol. Koncertezett az Egyesült Államokban letelepedett két világhírű gitárossal, Zoller Attilával és Szabó Gáborral is. Több mint százötven popzenei és jazz-lemez elkészítésében közreműködött. Művészi munkásságának elismeréseként 1982-ben Nívódíjat, 1985-ben eMeRTon-díjat, 1995-ben Szabó Gábor díjat, 1999-ben Lyra díjat, 2009-ben Gramofon-díjat, 2010-ben Artisjus-díjat, 2011-ben Liszt-díjat kapott. 2003-ban Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki, 2014-ben pedig elnyerte a Magyar Ütőhangszeres Kultúráért Alapítvány Arany Dobverő-díját.

Beszélgetésünk fókuszában a hatvanas-hetvenes-nyolcvanas évek, vagyis a Kádár-korszak jazzművészete, a modern magyar jazz kialakulása és fejlődése áll. 1944-ben születettél, így gyerekként az ötvenes évek légkörében nevelkedtél; a Bartók Konzervatóriumban klasszikus zenei, az Országos Szórákóztatózenei Központ stúdiójában pedig könnyűzenei tanulmányokat folytattál. Jazz tanszék akkor még nem volt, hiszen 1965-ben jött létre. Ha végigtekintjük életednek első húsz évét, mik voltak azok a legfontosabb hatások, impulzusok, amik a hivatásos zenészi pálya, ezen belül is a jazz műfaja felé tereltek Téged?

Amióta az eszemet tudom, zenész akartam lenni; már az óvodában színpadot építettem a kockákból. Bár szegények voltunk, illetve egyéb körülmények sem voltak a legideálisabbak, mégis, már egészen korán megfogott a dob, így mint minden gyerek, fazekakon, lábasokon elkezdtem dobolgatni, jobban mondva inkább zörögni. Ezt senki nem mondta vagy mutatta nekem, hiszen a családban nem volt hivatásos zenész. Édesanyám zongorázgatott, édesapám pedig amatőr szinten tudott dobolni, de ez minden. Volt egy zongoránk a lakásban; sok minden tönkrement a háború alatt, de furcsa módon ez a hangszer épen megmaradt. Mikor látták a szüleim, hogy érdekel a zene, azt gondolták, nekem zongoristának kellene lennem. Egy negyven év körüli asszony kezdett el tanítani Újpesten, ahol laktunk. Négy-öt évig tanultam nála borzalmas kínok közepette, mivel én dobolni szerettem volna, és nem érdekelt a zongora. Egy ideig harcoltunk ezen a szüleimmel, persze emellett ugyanígy zörögtem, így végül lemondtak arról, hogy zongorista legyek.

Miután a zongoratanárnőt menesztették, elkezdtem magamtól dobolni tanulni, aminek tanárként később nagyon sok hasznát vettem. Kovács Gyula¹ volt akkor az abszolút sztárdobos, így nála szerettem volna tanulni, de szinte sosem ért rá rengeteg elfoglaltsága miatt. Végül, bár sosem volt a tanárom, büszke vagyok rá, hogy együtt is tudtunk játszani. Volt egy úgynevezett dob-show, ami tizenöt évig ment Jávori Vilivel² és Kovács Gyulával, illetve jómagammal. Ez egy nagyon érdekes dolog volt abban az időben, többen ültek a közönség sorai közt, mint bármilyen más zenekar koncertjén. Aztán Kovács Gyula meghalt sajnos és Lakatos Pecek Géza³ lett közülünk a harmadik, az új generáció. Attól függetlenül, hogy ő is nagyon jó dobos volt, mégsem volt már ugyanaz, mint Kovács Gyulával. Most egy

---

¹ Kovács Gyula (1927–1992) Mr. Dob becenéven is ismert jazzdobos. Olyan zenekarokban játszott, mint a Martiny-együttes, a Kovács Andor-együttes, a Pege Aladár-együttes, a Gonda–Kruza-kvartett vagy a Garai-trió.

² Jávori Vilmos (1945–2007) a korszak egyik nagy magyar jazzdobosa. Játszott a Pege-trióban és a Rákfogó együttesben, saját zenekarai pedig a Jávori Kvartett és a Jávori Sound Machine voltak.

³ Lakatos Pecek Géza (1944–2005) jazzdobos.

nagyot ugrok, de aztán visszatérek. Ugyanez történt a Szuper Trióval is, amiben rajtam kívül Vukán György⁴ és Berkes Balázs⁵ játszott. Tizenöt-húsz évig zenéltünk ebben a felállásban, és mikor meghalt Vukán, úgy éreztem, hogy vele együtt megszűnt az együttes is. Ebben nagyon konzervatív vagyok – mindenkit lehet helyettesíteni, de az sosem lesz az igazi.

A személy és az ő kisugárzása, karizmatikus ereje kell hozzá.

Pontosan. Visszaugorva diákéveimhez: annyira sikerült magamat megtanítanom dobolni, hogy első gimnáziumtól kezdve már mondhatni profi zenész lettem. Ez azt jelentette, hogy már játszottam kicsit idősebbekkel is. Az első komolyabb zenekarom a Magyar Revű Táncczenekar volt. Ezt az együttest Obendorfer Árpád⁶ bőgős és testvére, Orlay Chappy⁷ alapították. Ez egy nagyon komoly formáció volt, a háború alatt például Czifra György⁸ volt a zongoristájuk, így számomra óriási dolognak számított, hogy tizenévesen velük játszhattam. Természetesen akkor még a jazzről szó nem lehetett. Vendéglátóhelyeken játszottunk a Budapest Margitszigeti Grand Hoteltől kezdve a Berlin Étteremig, rengeteg helyen. A repertoárunkon volt klasszikus zene, szalonzene és tánczene is. Számomra ez egy iskola volt, megtanultam például kottát olvasni, zenekari rutint szereztem. Azért valami jazz persze ide is beszivárgott; volt a tagok közt egy Ludmil Siskov⁹ nevű bolgár festőművész tanuló, aki a budapesti képzőművészetre járt, emellett pedig jól tudott zongorázni – tőle rengeteget tanultam. Ezen kívül akkoriban olyan előadókat hallgattam, mint Dave Brubeck,¹⁰ aki egy nagyon nagy név volt abban az időben, vagy Joe Morello.¹¹

Legelső jazz-élményeim ennél is korábbra tehetők: Újpesten lakott egy Vidor András nevű mozigépész, aki imádta a jazzt. Voltak rokonai Nyugat-Németországban, akiktől

---

⁴ Vukán György (1941–2013) Kossuth- és Erkel-díjas klasszikus és jazz-zongorista, zeneszerző. Hivatalos honlapja: <http://www.georgevukan.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 17.

⁵ Berkes Balázs (1937) jazzbőgős, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem nyugalmazott tanára. Együttese: Creative Art Trio, Class Jazz Band.

⁶ Obendorfer Árpád – Leczák becenévre hallgató jazzbőgős. Ugyanezen sorozat Halper Lászlóval készül interjújában is felmerül a neve, bővebb információ azonban nem áll rendelkezésünkre.

⁷ Orlay Jenő „Chappy” (1905–1977) jazzdobos, eredeti nevén Obendorfer Jenő, az Orlay nevet később vette fel. A Chappy becenév a csöpiéből jött – állítólag alacsony ember volt, ezért kezdték el így hívni. Önéletrajzi könyve: Orlay Jenő: *Chappy - Dzsessz-dobbal a világ körül*. Budapest: Magánkiadás, 1943.

⁸ Czifra György (1921–1994) az egyik legjelentősebb magyar klasszikus zenei zongoraművész, aki híres volt improvizációs készségéről.

⁹ Ludmil Siskov (1936) hivatalos honlapja: <http://www.ludmilsiskov.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 17.

¹⁰ Dave Brubeck (1920–2012) Grammy életmű-díjas amerikai jazz-zongorista, zeneszerző, saját zenekara a Dave Brubeck Quartet. Hivatalos Honlapja: <http://www.davebrubeck.com/live> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 17.

¹¹ Joe Morello (1928–2011) amerikai jazzdobos, aki több mint egy évtizedig a Dave Brubeck Quartet tagja volt.

lemezeket és folyóiratokat kapott. Mikor érkezett valami újdonság, mindig áthívott engem is. Louis Armstrongtól¹² kezdve mindenféle lemeze volt neki, így ezen a mezsgyén indultam el. Rajta keresztül ismertem meg aztán Buddy Rich-et¹³ vagy Oscar Petersont¹⁴ is. Nekem ez volt az iskolám, tudniillik akkor még jazztanszokról szó sem volt. Mire az létrejött, én már Pegével¹⁵ nyugaton turnéztam, így már tanárként kerültem oda, amikor meghalt Kovács Gyula, 1992-ben.

Az első olyan generációhoz tartozol Magyarországon, akiknek a modern jazzjáték már önálló, szórakoztató tánczenétől független pódium műfaként jelent meg. Ez összefügg egy 1961/62 körüli szemléletváltással, amely a Dália Klub megnyitásának és a Szovjetunióból importált jazz megítélésében történt változásnak is köszönhető; a jazz az imperialisták tiltott műfajából átkerült a túrt kategóriába, tehát valamilyen módon lehetett már ilyen zenét játszani. Hogyan emlékszel vissza ezekre az évekre, milyen hosszú volt ez a folyamat?

Amikor a Magyar Rádió Tánczenekarában játszottam, engem már nagyon is érdekelt a jazz. Bár nem jazzt játszottunk, ezt a zenekart is megérintette a műfaj, amely Magyarországon nagyjából a hetvenes évekre körvonalazódott, szilárdult meg. 1963-ban, közvetlenül az érettségi előtt Csehszlovákiában koncerteztünk, '64-ben pedig öt hónapot töltöttünk Jugoszláviában Ráduly Misivel¹⁶ egy cirkuszi turnén. Ezt azért vállaltuk el, mert egyrészt jól fizetett a cirkuszvállalat, másrészt Jugoszláviában – ami akkor már félig nyugatnak számított – rengeteg lemezt tudunk venni; ez akkor számunkra egy igazi Paradicsom volt.

Aztán valóban megalakult a KISZ segítségével és támogatásával a Dália Jazz Club, amit Kertész Kornél¹⁷ és még páran csináltak. Abban az időben ez egy tiltott műfaj volt. Mesélték (mert akkor én még gyerek voltam, nem emlékezhettem erre), hogy ha jöttek ellenőrök a vendéglátóba és valaki jazzes számot játszott, akkor bizony benne volt a

---

¹² Louis Armstrong (1901–1970) a jazztörténet talán legismertebb alakja, jazztrombitás, énekes és zeneszerző.

¹³ Bernard „Buddy” Rich (1917–1987) amerikai jazzdobos. Hivatalos honlapja: <http://www.buddyrich.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 23.

¹⁴ Oscar Peterson (1925–2007) hétszeres Grammy-díjas jazz-zongorista. Hivatalos honlapja: <http://www.oscarnpeterson.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 23.

¹⁵ Pege Aladár (1939–2006) jazz és klasszikus bőgőművész. Hivatalos honlapja: <http://www.pegealadar.hu/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 23.

¹⁶ Ráduly Mihály (1944) a Syrius szaxofonosa volt. Hosszú időn keresztül az Amerikai Egyesült Államokban élt, de 2007-ben végül visszajött Magyarországra.

¹⁷ Kertész Kornél (1910–1983) klasszikus és jazz-zongorista. Együttese az Astoria Quartet volt, amelyben Káldor Péterrel, Rahói Ernővel és Várnai Tiborral zenét együtt. További információk a Magyar Életrajzi Lexikonban, a MEK honlapján: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC07165/07824.htm> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. február 25.

slamasztikában az ember. Később, ahogy mondtad, a Szovjetunió már nem tiltotta, sőt néha még támogatta is a jazz műfaját. Volt egy Paul Robeson¹⁸ nevű fekete bőrű pol-beat énekes, aki fellépett a Szovjetunióban és nálunk is. A feketék rossz sorsáról, rabszolgaságáról énekelt; a Szovjetunióban egyszer csak felismerték, hogy nem az imperialisták, hanem az elnyomott afro-amerikai rabszolgák zenéjéből bontakozott ki a jazz.

Később a Kertész utcában volt egy jazzklub, ahová Pege Aladár hívott engem, mert fiatalítani akart kicsit az együttesen. Zárójelben megjegyzem, ezt én is szoktam csinálni mind a mai napig: elhívni olyan fiatalokat, akiknek még nincs nevük, de bennük van az ígéret. Ez egy nagyon hasznos és fontos dolog, tudniillik a zene egy nagy család, amit csak úgy lehet fenntartani, ha folyamatosan jönnek az új generációk. A fiatalok olyan dolgokat tanulhatnak így meg, amit az iskolában nem tudnak.

1965-ben megnyílt a Hungária Szálloda, akkori nevén Szabadság Hotel a Keletinél; az ottani bárba kerestek egy nívósabb együttest. Az üzletvezetőnek sikerült megnyernie Pegét, akivel akkor már egy ideje együtt zenéltünk. Egy évig ott játszottunk Balogh Jenővel¹⁹ és Ablakos Dezsővel,²⁰ aki minden idők legjobb szaxofonosa, a legjobb barátom volt. Ekkor már kijártunk Nyugat-Németországba: Stuttgartban a Liederhalléban játszottunk ötezer ember és olyan zenészek előtt, mint Oscar Peterson.

Rengeteg hivatásos jazzszereplésünk kapcsolódott az egyetemekhez, sőt mondhatjuk, hogy mi főleg ott játszottunk. A kulturális programok akkoriban nagyban függtek a népművelőktől: ha az egyik véletlenül a jazzt, blueszt szerette, akkor ilyen koncerteket szervezett – így kapott egyre több hivatalos pódiumot a műfaj. Ezt támasztotta meg a '65-ben létrejött jazz tanszak; akik itt végeztek, azoknak, nem volt mese, helyet kellett valahol találniuk, nem mehetett mindenki vendéglátóba, ahol egyébként sem szerették annyira a jazzt. Emiatt egyébként éppen eleget szenvedtünk a Szabadság Hotelben; Pege megrögzött szólista volt, így el lehet képzelni, hogy szombat-vasárnap, amikor a szerencsétlen munkásemberek letették a kalapácsot és eljöttek volna szórakozni, mit gondoltak arról, amit ott játszottunk. Inkább Beatlest, vagy rock and rollt szerettek volna hallani, amire jól lehet táncolni, Pege viszont meg sem várva a témát rögvest belekezdett egy szólóba. Ilyenkor jött az üzletvezető, és azt mondta: Alikám, nagyon kérlek, legalább szombaton játssz valami könnyedebbet; aztán

---

¹⁸ Paul Leroy Robeson (1898–1976) amerikai színész-énekes. Antiimperialista gondolkodása miatt a McCarthy-éra feketelistájára került.

¹⁹ Balogh „Csibe” Jenő (1940–2001) jazz-zongorista, akit gyakran úgy emlegettek, hogy a magyar Oscar Peterson.

²⁰ Ablakos Lakatos Dezső (1944–1997) szaxofonos. Együtt játszott többek közt Szakcsi Lakatos Bélával, Lakatos Pecek Gézával és Garai Attilával.

Ablakos önkéntesen előugrott, és elénekelt a Volare, cantare... című olasz slágert. Akkor egy kicsit megnyugodtak a táncolók, de a következő szám megint jazz volt. Ez így ment egy évig – borzalmas volt. Viszont idő közben ez lett a központ: ha egy jazzorientált külföldi Budapestre látogatott, rögtön ide jött, mert ez volt a majdnem hivatalos jazzklub.

1965-ben volt az első Jazzfesztivál, amit az Operettszínházban és az Erkel Színházban rendeztek meg; mi mind a két napján játszottunk. Akkor jött Rolf Kühn²¹ és zongorista testvére,²² illetve egy amerikai dobos is, aki első ránézésre csalódást okozott, mert azt hittük, fekete lesz, ehelyett fehér ember volt. A fesztivál előtt megkértük, hogy üljön be közénk játszani. Mikor meghallottam, hirtelen elbizonytalanodtam, és azt gondoltam, vagy ő nem tud semmit, vagy én nem; kiderült, hogy ez utóbbi igaz.

Tehát azt kellett tapasztalnod, hogy a játéktechnika, az egész közelítésmód akkor még nagyon eltért a Ti autodidakta módon tanult hangszertudásotoktól?

Pontosan, de aztán kiderült, hogy ezt hamar át lehet venni. '65-től négy évig kint éltem: különböző zenekarokkal játszottam, sokszor Pegével együtt. Az egyik együttes a Horváth Sextet volt, akikkel általában vendéglátóban játszottunk, de szabadnapokon jazzklubokban is. Egy panzióban éltem sokszor olyan fekete dobosokkal, akik ott gyakoroltak a pincében; ilyenkor én is lementem, hogy ellessek tőlük egyet s mást, később pedig már én is mutattam néhány dolgot. Ez nagy iskola volt számomra.

Tehát a Magyarországon nem létező, egyetemi szintű jazzképzésnek a megfelelője volt, amit ott tanulhattál.

Pontosan.

Szeretném, ha beszélne nekünk kicsit ennek a politikai és zenei kontextusáról is; egyrészt, ez nem disszidálás útján történt, hanem teljesen legálisan. Hogyan lehetett a hatvanas évek második felében éveken keresztül Nyugat-Európában élni és dolgozni, illetve milyen stílusok, irányzatok hatottak rád a legintenzívebben ebben a négy évben? A kérdés másik fele, hogy végül miért jöttél haza '70-ben?

---

²¹ Rolf Kühn (1929) német jazzklarinétos és szaxofonos, együttese a Band Rolf Kühn & TriO.

²² Joachim Kühn (1944) német jazz-zongorista.

1965-ben a Szabadság Hotel-beli munkánk mellett már ki tudtunk járni fesztiválokra, ami nagy szerencse volt, hiszen abban az időben még Csehszlovákiába is probléma volt kimenni egy hétköznapi embernek. A sportolók, művészek, artisták vagy politikusok persze utazhattak kellő felügyelet alatt. Mi zenészek a Vörösmarty téren működő Interkoncert Iroda által szerződéssel, néha kísérekkel, de ki tudtunk menni, utána pedig prolongációval akár évekig is maradhattunk; nekem csak a katonaság miatt kellett hazajönnöm, de szerencsére csak az utolsó évben. Végül megúsztam a dolgot egészségügyi okok miatt. Sokan egyébként emiatt disszidáltak.

Ez érthető is, mert tényleg tönkre tehet egy pályafutást.

Megmondom őszintén, nálam ez a honvágy miatt fel sem merült, bár szerettem az utazásokat, az mindig nagy kalandnak számított. Azt, hogy eszem ágában sem volt disszidálni, az is bizonyítja, hogy 1969-ben egy német menyasszonnyal tértem haza, aki révén simán kaphattam volna konzuli útlevelet, de nekem eszem ágában se volt igényelni. Az egyetlen alkalom, hogy ez megfordult a fejemben, mikor Rádullyal Jugoszláviában játszottunk, és azt mondta, innen át lehet úszni Olaszországba, menjünk, jó lesz – aztán rájöttem, hogy nem is tudok úszni.

Az 1966 és 1970 közötti időszakban tehát sok nyugat-európai, akár vendéglátós, akár jazz klubbos tapasztalatot szereztél. Ez időszak alatt sikerül nyugati mércével is igazi, update jazzmuzsikussá válnod?

Én úgy érzem, sikerült. Mikor hazaértem, újra elkezdünk Pegével együtt játszani, fellépésekre kiutazni. Aztán egy nap azt mondta Pege, hogy pénteken kimegy Münchenbe, és megpróbál ott élni, érvényesülni. Addigra nekem már volt talán akkora nevem, hogy saját zenekart alapítsak, bár dobosként ez elég vakmerőnek számított. '75-ben a Rhythm and Brass-szal már kijártunk nyugati jazzklubokba. Azon túl, hogy külföldön töltött éveim alatt rengeteg világszerte ismert zenésszel megismerkedtem, óriási segítséget jelentett az akkori Kiss Imre vezette rádió is. Rengeteg helyen, rengetek külföldi és magyar zenésszel játszottunk együtt,

így például Vukán Györggyel,²³ Berkes Balázssal és Szakcsi Lakatos Bélával²⁴ is. Volt olyan Debreceni Jazzfesztivál, ahol csütörtöktől vasárnapig minden nap játszottam különböző zenekarokkal. A mi generációmat csak úgy szoktam hívni, hogy a hályogkovácsok; meg kellett tanulnunk együtt játszani olyanokkal, akik már anyanyelvi szinten beszéltek a jazzt. Ez teljesen független volt a stílusoktól, Szabadossal²⁵ például egy évig játszottam együtt free jazzt, és jól éreztem magam. Közös, Esküvő című lemezünkre is nagyon büszke vagyok.

Az egyik legfontosabb rendszerváltás előtti lemez.

Valóban, és nem csak számunkra, hanem a magyar jazztörténelem szempontjából is. Emellett játszottam még Garai Attilával²⁶ vagy Kovács Andorral²⁷ is. Szerencsés a helyzetem, mert egyfajta kapcsolódási pont vagyok a régi és új generáció között; mikor a Magyar Rádió Táncczenekarába kerültem, együtt zenéltünk Obendorfer Árpáddal, akit mindenki csak Leczáknak hívott és akkor volt hatvanéves. Ma már én vagyok ez a generáció – jövőre leszek hetvenéves –, és ugyanúgy játszom fiatalokkal. Amikor tanítottam az iskolában, az óráim ötven százaléka szakmai dolgokról szólt, a másik felében viszont sztorikat meséltem, amiket meg kell ismernie a leendő zenészeknek. Rengeteg dolog nincs benne a tanrendben, például hogy tükör előtt gyakoroljon a dobos, pedig nagyon lényeges, mert a dob egy vizuális hangszer, egy gyönyörű dolog, gimnasztika vagy balett.

Bátran mondhatjuk, hogy a Ti, vagyis Pege Aladár, Babos Gyula,²⁸ Szakcsi Lakatos Béla, Vukán György és Szabados György lettek a magyar jazz évtizedekre meghatározó nagy generációja. Hogy látod ezt a folyamatot?

Nyilvánvalóan nyomot hagyott a már említett hályogkovács szerepünk, mert ha nem lett volna ez a fúzió a magyar és külföldi jazz-zenészek közt, akkor nem itt tartanánk. A hetvenes évek

---

²³ Vukán György (1941–2013) Kossuth- és Erkel-díjas klasszikus és jazz-zongorista, zeneszerző. Hivatalos honlapja: <http://www.georgevukan.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 3.

²⁴ Szakcsi Lakatos Béla (1943) a Nemzet Művésze, Kossuth-díjat, Liszt-díjas jazz-zongorista és zeneszerző. Hivatalos honlapja: <http://www.szakcsi.hu/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 3.

²⁵ Szabados György (1939–2011) magyar jazz-zongorista és zeneszerző, a hazai free jazz első képviselője.

²⁶ Garai Attila (1931–2013) a korszak legendás jazz-zongoristája, aki egy ideig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem docense volt.

²⁷ Kovács Andor (1929–1989) Az '50-es, '60-as évek legismertebb jazzgitárosa. További információk: Halper László: *Zenészlegendák. Legendás történetek legendás romazenészekről*. Budapest: Frokk, 2003., 100-107.

²⁸ Babos Gyula (1949) magyar Liszt-díjas jazzgitáros, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára.

számunkra egy gyorstalpaló időszak volt; akkor is kijártunk rengeteget, de már csak jazzt játszottunk mindenhol. Persze azért sok mindent csináltam, például játszottam a Neoton²⁹ első lemezén. Ez egy szakma, nincs olyan, hogy kérem, én jazzdobos vagyok, igenis kell tudni rock and rollt, keringőt vagy éppen csárdást is játszani. A hetvenes években zeneszerzőként Vukán volt a topon, előtte a hatvanas években Gonda János,³⁰ majd pedig Dész,³¹ Presser³². Vukán egy nagyon termékeny szerző volt, írt többek közt százötven filmzenét is – ezeket mi mind eljátszottuk. Egyébként egy időben én is írtam zenét, de aztán egy költözéskor kidobtam őket. Akkor jött divatba a flipper, aminek kellett a hely, így azt gondoltam, én úgyis dobolok, minek nekem az a sok papír. Körülbelül ötven-hatvan számot írtam, ezt is csak onnan tudom, hogy szoktak jönni a jogdíjak. Visszatérve az eredeti témára, a hetvenes évektől körülbelül mostanáig tartott az az időszak, mire látható az eredménye annak, amit az iskolában tanítottunk – ezek a zenészek már bármikor, bárhol megállják a helyüket.

Beszéljünk most zenekarokról, a hozzájuk kötődő zenei stílusokról és emlékekről. Már szóba került érintőlegesen a Kőszegi Rhythm and Brass, ami annyiban nevezhető első saját zenekarnak, hogy a nevedet viseli és Te voltál a vezetője. Ez egy különleges felállás, mivel ütőhangszerek és fafúvósok is jelentős szerepet játszottak benne. Hogyan tekintesz vissza erre az együttesre?

Ez egy bátor kezdeményezés volt, bár most csinálnék ilyesmit! Még mindig érdekes lehetne, abban az időben pedig különösen annak számított, tudniillik nem volt benne harmónia hangszer. Nem volt zongora, gitár, sőt az első időben még bőgő sem, csak ütősök és két fúvós hangszer. Én doboltam és a Deli fivérek – akik Kubából jöttek haza – kongáztak. Nem voltak tanult zenészek, fogalmuk sem volt, hogy hol van egy szám eleje vagy vége, viszont olyan érzékük volt a zenéhez, hogy mikor odaértünk egy periódus végére, automatikusan váltottak –

---

²⁹ A Neoton Família egy 1965-ben indult magyar popzenei együttes. Alapító tagjai: Pásztor László, Galács Lajos, Kertész Gábor, Herrer Pál, Tóth István.

³⁰ Gonda János (1932) Liszt Ferenc- és Széchenyi-díjas jazz-zongorista, zeneszerző, zenetörténész. Rengeteget tett a magyar jazzélet kialakulásáért, fellendüléséért, ő alapította meg például a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola jazz tanszakát 1965-ben.

³¹ Dész László (1954) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar jazz-zenész, zeneszerző. Együttesei a Trio Stendhal és a Dész Sextet. Hivatalos honlapja: <http://www.des.hu/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 3.

³² Presser Gábor (1948) Kossuth- és Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, jazz-zenész, zongorista. Együttesei: Scampolo, Omega, Locomotiv GT. Hivatalos honlapja: <http://pressergabor.hu/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 3.

szóval szenzációs volt. Ezzel a zenekarral kimentünk külföldre is; egyszer Dave Liebman³³ zenekarával egy színpadon játszottunk, és ha hiszed, ha nem, nagyobb sikerünk volt, mint nekik – nem azért, mert jobban játszottunk, hanem mert különlegesekek voltunk. Később trombita és szaxofon is része lett az együttesnek; érdekes, hogy szinte mindenkiből nagy név lett, aki velünk játszott: Németh János,³⁴ Tűzkő Csaba,³⁵ később pedig Lakatos Tóni,³⁶ aki akkor még rövidnadrágos kissrác volt, Dész, Dresch,³⁷ stb. Később elkezdtem hívni külföldieket is: Zbigniew Namysłowski³⁸ négy évig játszott ebben a zenekarban. Ekkor már volt bőgősünk is, Jack Gregg,³⁹ aki akkor már nagyon híres volt.

Ez az a nemzetközi együttesed, ahol Jack Greggen és Namysłowskin kívül Gárdonyi László⁴⁰ zongorázott a Rhythm and Brass folytatása volt?

Igen, csak akkor már Kőszegi Imre Group volt a nevünk, hiszen már nem csak ütős és fúvós hangszerek voltak, hanem egy kvartett vagy kvintett lett az együttesből. Ezzel párhuzamosan a hetvenes évek közepétől ment a Super Trio⁴¹ is egészen a nyolcvanas évek végéig. Mikor külföldön játszottunk, ez a zenekar is az én nevem alatt ment, mert engem már ott jobban ismertek. A név eredete egyébként az, hogy egy kint készített lemezünkről az egyik kritikus azt írta, ez egy szuper trió. Ebben az időben már a Rákfogó is paralel működött.

Térjünk is rá most erre a zenekarra: ha a hetvenes évek magyar jazzéletére tekintünk, akkor a Rákfogó, majd később a Kis Rákfogó, amit a fiatalok hoztak létre, fontos zenekarok voltak. Az előbbi az alapító legendás zenészek által, az utóbbi pedig azért, mert a Ki-Mit-Tud győzelemnek köszönhetően milliós közönséghez juttatta el a jazzt. Szeretném, ha egy rövid visszatekintés erejéig beszélnél ennek a zenekarnak a jelentőségéről.

---

³³ David Liebman (1946) amerikai szaxofonos, együtt játszott többek közt Miles Davis-szel, Elvin Jones-szal vagy Chick Coreával. Hivatalos honlapja: <http://davidliebman.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 3.

³⁴ Németh János (1946) szaxofonos.

³⁵ Tűzkő Csaba (1964) szaxofonos, klarinétos, saját együttese a Trans Balkan Collective.

³⁶ Tony Lakatos (1958) jazz szaxofonos. Hivatalos honlapja: <http://www.tonylakatos.com> v dátuma: 2015. március 3.

³⁷ Dresch Mihály (1955) Liszt-díjas magyar jazzszaxofonos. Zenéjében kulcsszerepe van a magyar népzeneinek.

³⁸ Zbigniew Namysłowski (1939) lengyel szaxofonos, zeneszerző. Hivatalos honlapja: <http://www.namyslowski.com/zbigniew/zneng.html> v dátuma: 2015. március 3.

³⁹ Jack Gregg jazzbőgős. Hivatalos honlapja: <http://jackgregg.com/> dátuma: 2015. március 3.

⁴⁰ Gárdonyi László (1956) jazz-zongorista és zeneszerző, aki később az Egyesült Államokban futott be nagy karriert. Hivatalos honlapja: <http://www.lgjazz.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 3.

⁴¹ A Super Trio tagjai Berkes Balázs, Kőszegi Imre és Vukán György voltak.

Szakcsi alapította a Rákfogót, amely egy korábbi zenekarból nőtte ki magát: ebben Jávori dobolt, Bögöly⁴² basszusozott, Szakcsi zongorázott, Babos pedig gitározott. Mikor hazajöttem Németországból, bevettek a zenekarba. Bögöly még maradt egy darabig, aztán átigazolt Orszáczky⁴³ és Ráduly hozzánk a Syriusból.⁴⁴ Így jött létre a nagy Rákfogó. Később a Kis Rákfogó, vagy Új Rákfogó már csak a nevet bitorolta, az akkori ügyes srácok játszottak benne.

Ma azt mondanánk, hogy brand lett az együttes nevéből.

Igen, semmi közük nem volt hozzánk, ez már nem az a Rákfogó volt.

Az, hogy a Syriusból jöttek tagok, azt is jelenti, hogy a rockzene hatása erősebben jelen volt?

Nézd, abban az időben mi is azt játszottunk. A bebop persze mindig ment nálunk, a mai napig, nagy hatással volt ránk például John McLaughlin⁴⁵ vagy Billy Cobham⁴⁶ zenéje. Mi nem utánoztunk senkit, sokszor nem is tudtuk, hogy külföldi nagy jazz-zenészek ugyanazt csinálják épp, mint mi. Ez volt tehát a Rákfogó – miután Orszáczky és Ráduly kimentek külföldre, egy ideig próbáltunk a helyükre új embert hívni, de végül megszűnt a zenekar.

Megszámlálhatatlanul sokféle formációkban játszottál, nem beszélve a filmzenékről, stúdiókról. Amiről ezek közül mindenképpen beszélni kell, a Super Trio Creative Art Ensemble. Egyrészt a nemrég elhunyt Vukán György művészete kedvéért, de – másrészt – természetesen abból az aspektusból is, hogy a magyar jazz fejlődése szempontjából mit jelentett a két, Egyesült Államokban nemzetközi karriert befutott magyar gitárossal, a Zoller Attilával⁴⁷ és Szabó Gáborral⁴⁸ való együttműködés. Vukánnal kezdve: Te a magad

---

⁴² Lakatos Bögöly Béla basszusgitáros.

⁴³ Orszáczky Miklós, más néven Jackie Orszáczky (1948-2008) basszusgitáros, énekes és dalszerző, 1969-től a Syrius tagja.

⁴⁴ A Syrius a magyarországi progresszív rockzene talán legfontosabb zenekara volt, amely kompozícióiba a jazz motívumkincset, improvizatív elemeit is beépítette. Monográfia az együttesről: Zoltán János – Nemes Nagy Péter – Budai Ervin: *Szétört álmok – A Syrius együttes története*. Urom: Staen Hungaria, 2006.

⁴⁵ John McLaughlin (1942) angol gitáros, zeneszerző, a fúziós jazz egyik legelső képviselője. Hivatalos honlapja: <http://www.johnmclaughlin.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 4.

⁴⁶ Billy Cobham (1944) amerikai dobos. Hivatalos honlapja: <http://www.billycobham.com/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 4.

⁴⁷ Zoller Attila (1927–1998) magyar gitáros, aki jelentős nemzetközi karriert futott be, játszott például Benny Goodman zenekarában is.

virtuozitásával, zenei ötleteiddel hogyan illeszkedtél az akkor jelentősen kibővült formációba, amely a big band és a szimfonikus zenekar határán helyezkedett el?

Az általad említettekhez hozzá kell még tennem, hogy volt egy negyedik tagunk is: Bontovics Kati,⁴⁹ aki egy szenzációs jó énekesnő volt. Sajnos mostanában visszavonult, pedig még egyszer elcsábítottuk két-három éve – még mindig elképesztően jól énekel. Sajnálom, mert a mai napig helye lenne a szakmában. Hogy én hogyan illettem a képbe? Lubickoltam ott, nagyon szerettem ezt az együttest, tudniillik ilyen jellegű big bandben nem játszottam korábban, de, gondolom, más sem az apparátusból kiindulva. Ez egy egész furcsa összeállítás volt, néhány zenészt az Operaházból hívták el: volt hat trombita, hat pozan, hat kürt, szaxofonok, klasszikus ütősök és vendégszólisták. Csináltunk egy lemezt, amin Kenny Wheeler⁵⁰ trombitált és Ablakos szaxofonozott. Voltunk többek között egy tíznapos turnén Szicíliában, ahol minden nap játszottunk – óriási sikert arattunk.

Emlékszem, hogy a 1982-es Birthday Party című lemez mennyire szenzációsnak tűnt neked gyerekként, mert egy olyanfajta jó értelemben vett crossover produkciót sikerült létrehoznotok, ami a nyolcvanas évek magyar tánczenés világába valami nagyon-nagyon újat hozott.

Igen, ez nagyrészt Vukánnak köszönhető, mert ő írta és hangszerelte a zenéket. Az egész életét erre tette fel, és tényleg előre mozdította ezt az egész folyamatot. Zárójelben hozzáteszem, Vukán világ életében egyedül élt, erre volt berendezkedve, ezért is lehetett olyan termékeny szerző.

Térjünk rá Zoller Attilára és Szabó Gáborra. Azon kevesek közé tartozol a Magyarországon élő jazzmuzikusok körében, aki sokat dolgozott velük együtt. Kérlek, beszélj a jelentőségükről, illetve arról, hogyan hatottak ők a magyar jazzéletre.

---

⁴⁸ Szabó Gábor (1936–1982) magyar jazzgitáros, zeneszerző, szintén nagy nemzetközi karriert futott be. Fontosabb zenekarai: International Youth Band, Chico Hamilton's Quintet, Charles Lloyd's Quintet, Gary McFarland's Quintet, Gabor Szabo's Quintet.

⁴⁹ Bontovics Kati (1953) magyar jazzénekesnő, a Scampolo zenekar tagja volt, később pedig három önálló lemeze jelent meg.

⁵⁰ Kenny Wheeler (1930–2014) kanadai trombitás, zeneszerző.

Szabó Gáborral csak rövid ideig játszottunk együtt: összesen háromszor látogatott haza, ebből én kétszer játszottam vele. Az egyik a Rádió hatos stúdiójában volt, amit meg is lehet nézni a Youtube-on, pár év múlva pedig a Hilton nagytermében zenéltünk egy nagyobb szabású koncerten. Az első felállásban játszott Pege, Másik Jancsi,⁵¹ Dely,⁵² Szabó Gábor és én, illetve Kovács Kati⁵³ énekelt még velünk két számot. A Hiltonban ott volt Presser, Solti Jancsi⁵⁴ és Babos. A koncerteken kívül persze sokat voltunk együtt a próbák alatt – érdekes dolgokról beszélgettünk. Bár nem játszott együtt Amerikában olyan sok emberrel, de furcsa módon mégis jól ismerték kint a nevét. Elismerték a művészetét, talán azért is, mert korszakalkotónak tartották. Zollerral többször játszottunk különféle formációkban, utoljára már nagyon beteg volt – akkor Pege, Szakcsi meg én kísértük. Aztán rá egy hónapra meg is halt szegény kint.

Ami ennek a pályának egy érdekessége és egyúttal sajátossága is, hogy a rendszerváltás előtt nem jelenhetett meg olyan lemez, amely címéből egyértelmű volt, hogy Te vagy a zenekar vezetője, a Te neveden fut a formáció.

A rendszerváltás előtt egyébként is borzasztó kevés lemez jelent meg.

Készítettem nemrég egy statisztikai összefoglalást, amelyből kiderült, hogy nagyjából hetven darab jazzlemez volt összesen az első jazzantológiáktól kezdve, amiket Gonda János összeállított 1990-ig. Kitűnt, hogy ha a magyar jazz fő színtereit nézzük, vagyis a fesztiválokat, egyetemet, művelődési házakat, a rádiót és a hanglemezgyárat, akkor ez utóbbinál érvényesültek leginkább a személyes kapcsolatok és a protekció. Te hogy látod ezt?

Nagyon fontos volt, hogy az a stílus, ami már egy kicsit progresszívabb vonalat képviselt, az eleve kiesett, így a Rákfogó is. Pedig akkor már mindhármunknak – Szakcsinak, Babosnak és nekem is – volt már egy-két lemezünk. Én játszottam az Antológián, Gondával a Kovács Andor lemezen, Garaival és Pegével is. Neki kiadták egy lemezét, amelynek címe Kék tó,

⁵¹ Másik János (1952) zeneszerző, ütős, gitáros, basszusgitáros, billentyűs.

⁵² Dely István ütőhangszeres, az afrikai dobolásra specializálódott.

⁵³ Kovács Kati (1944) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas énekesnő, színésznő. Saját együttesei: Universal (1976-1986), Headline (2006-2011), No Commerce (2011-). Hivatalos honlapja: <http://www.kovacskati.hu/> Utolsó hozzáférés dátuma: 2015. március 11.

⁵⁴ Solti János (1953) dobos, zeneszerző. Együttesek, amikben játszott: Locomotiv GT (1977-), Hobo Blues Band (1989-2011), Tátrai Band (1991-), Budapest Big Band, Things (1985-1992), In Line (1988-), Magyar Atom (1994-).

tiszta tó volt – egy amerikai számot vettünk fel, de a kis 45-ös fordulatszámú lemezen nem volt idő még a témát sem eljátszani, rögtön bőgőszóolóval indítottunk. Ezen kívül ott van még a már említett Neoton-lemez, illetve egy felvétel a Super Trióval. Saját együttesemmel tényleg nem jelent meg semmi, így sajnos a Rhythm and Brass-szal sem.

Volt erre egy törekvés, ami egyszerűen nem ment át?

Nem nagyon. Én sosem voltam ilyen tudatos. Sokaknak megjelent azért lemeze, ők valószínűleg ügyesebbek voltak. A mai napig soha nem szervezek semmit; régen megszoktam, hogy jöttek a telefonok, hogy mikor és hol játszunk. Persze a mai napig koncertezek, aki hív, azzal szívesen elmegyek. Éppen ezért amúgy a saját zenekarommal játszom a legkevesebbet, mert azt már nekem kellene szervezni. Ami három-négy lemezem megjelent, azt sem én intéztem, hanem mások szóltak, hogy lehetne csinálni őket.

Ezek ugye 1990 utániak?

Persze: az Ars Poetica, aztán a Kőszegi Trió Oláh Kálmánnal⁵⁵ és Egri Jancsival.⁵⁶ Az az igazság, hogy azt sem tudom, hol vannak ezek a lemezek – én nem hallgatom magamat soha. Egyszer megcsinálom a lemezt, és kész, nem olyan nagy dolog.

A hatvanas évektől kezdve egyrészt volt egy szépen ívelő, fejlődő magyar jazzélet, születtek nagyon értékes produkciók, másrészt mindez egy nagyon korlátozott nyilvánosságot jelenthetett, amely főként a jazz már említett színhelyeihez kötődött. Ezzel szemben a rendszerváltás elhozta a totális szabadságot, viszont ezzel együtt a túlkínálatot és a versenyt is. Mi volt inkább jellemző a Kádár-korban: hogy zeneileg keresztül lehet vinni minden gondolatot, vagy pedig a korlátok, hogy csak Interkoncerten keresztül lehetett külföldre menni, hogy csak egy Magyar Rádió létezett, egy Magyar Hanglemezgyártó Vállalat és az a néhány fesztivál?

Az utóbbi. A koncertiroda nélkül ki sem tudtunk volna menni. Bár sokszor nem is ők hoztak nekünk szerződéseket, mégis tíz százalékot be kellett fizetni a gázsiból. A lemezgyárban

---

⁵⁵ Oláh Kálmán (1970) jazz-zongorista, zeneszerző, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára.

⁵⁶ Egri János (1966) nagybőgős. Főbb zenekarai: Trio Midnight, Trio Yengibarjan, Neumann Balázs Trió.

MTA BTK ZTI
20-21. Századi Magyar Zenei Archívum és Kutatócsoport
RETKES ATTILA

akármit szeretünk volna felvenni, ott volt a mindenki által „szeretett” Erdős, aki korlátlan úr volt akkoriban. Kevés dolog ment át, pedig nálunk még a szöveggel sem lehetett gond politikailag, hiszen csak hangszeres zenét játszottunk. Akkor a jazz forradalomnak, egyfajta lázadásnak számított, míg ma már inkább csak árucikk. A mi időnkben, ha például a Petőfi utcai Építők Klubjában hatkor játszottunk, délután ötkor már négyesével álltak a Kossuth Lajos utcáig. Ez a fajta zenei forradalom nem függött össze annyira a politikával; az, hogy éppen milyen időszak volt, engem nem érintett, ugyanúgy doboltam Rákosi vagy Kádár alatt is. Jártunk egymás koncertjeire, és persze be is szálltunk – alig vártuk, hogy már a harmadik számban mi is játszhatunk.

Köszönöm, hogy kendőzetlenül, nyíltan és őszintén beszéltél mindenről, mert ennek van értelme.

Én általában ilyen vagyok. Néha nem könnyű, de törekszem rá, hogy lehetőleg egy ember legyek, ne több.